

IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILARGA TIKUVCHILIK KASBINI INDIVIDUAL O'RGATISHNING SAMARALI USULLARI

Shog'ulomova Zilola Saydaxmatovna

Toshkent imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan

1-son kasb-hunar maktabi ishlab chiqarish ta'limi ustasi

Annotatsiya: Bugungi kunda nogironligi bo'lgan shaxslarning bilim olishi, hunar o'rganishi, jamiyatda o'z o'rnini topishi uchun har tomonlama shart-sharoitlar yaratilmoqda. Ushbu maqolada imkoniyati cheklangan o'quvchilarga tikuvchilik kasbini individual o'rgatishning samarali usullari haqida mulohaza yuritilgan.

Kalit so'zlar: kasb, tikuvchilik, imkoniyati cheklangan, mutaxassis, standart, sog'lom, faoliyat, harakat, jihaz.

Respublikamiz hukumati tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy islohotlarda yosh avlodning barkamolligiga erishish masalalari, xususan, imkoniyatlari cheklangan bolalar ta'lim-tarbiyasi muammolarini hal etishga e'tibor berib kelinmoqda. Yurtimizda sog'lom kishilar qatori nuqsonli insonlar ham jamiyatda ma'lum jabhada faoliyat ko'rsatib, o'z o'rnini topishga haqlidirlar. Bunda ularni o'z imkoniyatidan kelib chiqqan holda kasb – hunar egallashlariga sharoit yaratib berish kerak bo'ladi.

Kasbga yo'naltirishdan asosiy maqsad yosh avlodni o'zi ma'qul ko'rgan kasbni ongli ravishda tanlashdan iborat bo'lib, bu jarayon shaxsning bo'lg'usi kasbiy faoliyat sub'ekti sifatida shakllanish jarayonini o'tadi, bozor iqtisodi

munosabatlariga moslashib borishga ko'maklashadi. Kasbga yo'naltirishda bunday shaxslarni erkin va mustaqil tanlashlarining amaliy tizimi sifatida qaralishi lozim.

Imkoniyatlari cheklangan shaxslar mutaxassislik bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi, ularning kasbiy ta'lim xizmatlariga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish uchun shart –sharoitlar yaratish pedagog xodimlarning asosiy vazifasi. Shunday ekan davlat ta'lim standartlari doirasida umum ta'lim va kasb-hunar dasturlarini amalga oshirishda o'quvchilarning tanlangan kasbga muvofiq o'qishni, ta'limning navbatdagi bosqichlarida davom ettirish va mehnat

faoliyati bilan shug'ullanish uchun zarur va yetarlicha bo'lgan bilimlari va kasb

tayyorgarligi darajasini chuqurlashtirish talab etiladi.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarni tanlagan kasblari bo'yicha o'qish muddati o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining tegishli mutaxassisliklari va kasblari

bo'yicha imkoniyatlari cheklangan shaxslar o'qishi uchun zarur va yetarli o'quv

yuklamasining umumiy hajmi hisobga olingan holda belgilanadi.

Tikuvchilik sohasida imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlashning asosiy maqsadlaridan biri sog'lig'i bilan bog'liq muammolar bo'lgan o'quvchilar jamiyatning to'la huquqli a'zosi sifatida o'z o'rnini topishi kerak, mustaqil hayotga, boshqalar bilan o'zaro munosabatda bo'lishga va samarali faoliyatga qodir. Ushbu pozitsiyalardan integratsiyalashgan (qo'shma) ta'lim sotsializatsiya maqsadlariga erishishning eng samarali vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Chekka hududlarda nogiron bolalarni odatda kichik maktabda kuzatib borish psixologlar, tibbiyot xodimlari va boshqa mutaxassislarning yetishmasligi tufayli murakkablashadi, bu esa bolaga o'z vaqtida va malakali yordam ko'rsatishni qiyinlashtiradi. Barcha mas'uliyat o'qituvchilar va tarbiya ishlari tashkilotchilari zimmasiga tushadi, ular bunday bolalarni o'qitishga tayyor bo'lishlari kerak.

Tikuvchilik sohasi boshqa sohalar kabi o'quvchilarni har tomonlama rivojlantirish muammosini hal qiladi. Bu bola shaxsining jismoniy, aqliy, estetik va axloqiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Tikuvchilik sohasini egallash insonni o'zi mehnat qilib moddiy tarafdin kamol topishi uchun muhimdir.

Bolalardagi psixologik va fiziologik xususiyatlar (xarakteri, temperamenti, aql-idroki va irodasi, tana konstitutsiyasi va sog'lig'ining holati), irsiy xususiyatlar, turmush sharoiti va tarbiyasi tikuvchilik sohasida faoliyat ko'rsatishida to'sqinlik qilmaydi. Faqatgina ushbu o'zgaruvchan xususiyatlarning kombinatsiyasi o'quvchilarning o'rganishida individual farqlarni yaratadi. Tayanch-harakat tizimining buzilish bo'lgan bolalar uchun bunday farqlar, birinchi navbatda, mavjud yetishmovchilik, uning mushak-skelet tizimining rivojlanishining o'ziga xos xususiyati, hissiy jihatdan chap va intellektual sohalardir.

Oddiy intellektli, aqliy zaif, aqliy zaiflashgan, tayanch-harakat tizimining buzilishi bo'lgan bolalarning o'rganishga bo'lgan munosabati nafaqat intellektual rivojlanish darajasiga, balki vosita sohasi va ishlash holatining saqlanishiga ham bog'liq (hissiy irodaviy fazilatlar, ish uchun ustun motivlar, asab jarayonlarida patologik o'zgarishlar mavjudligi va boshqalar tana funksiyalari).

So'nggi yillarda tikuv texnologiyalari sohasida katta o'zgarishlar ro'y berdi, Kiyim tikish uchun ishlab chiqariladigan to'qimachilik materiallari assortimenti sezilarli darajada yangilandi. Bunday materiallar bilan ishlash maxsus kesish, tikuv va nam issiqlik bilan ishlov berish texnikasini talab qiladi. Yopishqoq va yopishqoq bo'lmagan, to'quv va noto'qima asoslarga ega bo'lgan materiallaridan foydalanish tikuv texnologiyasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy maishiy tikuv mashinalari qo'lda bajariladigan operatsiyalar sonini kamaytirishga, shuningdek, bir qator pardozlash ishlarini bajarishga imkon beruvchi maxsus birliklar va qurilmalar bilan jihozlangan, oldindan dasturlashtirilgan tikuv birikmalariga ega qurilmalar bilan jihozlandi.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning tikuvchilik bo'yicha amaliy ishlarni bajarishdagi imkoniyatlarini tahlil qilib, aqli zaif va intellektlari buzilmagan harakat patologiyasi bo'lgan o'quvchilarning umumiy qiyinchiliklari aniqlanadi.

Masalan, o'quvchilarga qo'lda, oyoq yoki elektr drayvlar bilan tikuv mashinasida ishlash qobiliyatini beradigan tikuv mashinasidan foydalaniladigan bo'lsak, tikuv mashinasida ishlash qoidalarini ko'rib chiqish kerak, ya'ni, qo'llar, oyoqlar va tananing holati, xavfsizroq bo'lgan qo'l yoki oyoq bilan ishlaymiz. Oyoqlari bilan ishlay olmaydigan o'quvchilar uchun pedal stol ustida ko'tariladi, talaba tikuv mashinasida tikadi, pedalni qo'li bilan bosadi, agar ikkala qo'lning motor funksiyalari saqlanib qolsa, bunday ish mumkin. Barcha harakatlar talaba ularni avtomatik ravishda bajarishni boshlamaguncha uzoq vaqt davomida mashq qilinadi.

Shuningdek, har bir o'quvchi uchun elektr yuritmalik tikuv mashinasida ishlash tartibi tanlanadi, dasturlarda tavsiya etilganidek, qo'lda yoki oyoq boshqaruvli dastgohlarda ishlash ko'nikmalarini egallashi zarur. Ko'pincha qo'l va oyoqlarning motor funksiyalari buzilmagan o'quvchining mushaklari tonusi zaiflashadi, bu ham qo'l va oyoq bilan boshqariladigan tikuv mashinalaridan foydalanishni o'zlashtirishga to'sqinlik qiladi. Bizning fikrimizcha, o'qishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarga zudlik bilan zamonaviy tikuv jihozlaridan foydalanishni o'rgatish kerak. O'quvchilarni tayanch-harakat tizimining buzilish mavjud bo'lsa, tikuv mashinalarining tarixi va turlari bilan tanishtirish maqsadga muvofiqdir.

Tikuvchilik sohasidagi yana bir mashg'ulotlardan biri "Matoni nam holatda issiqlik bilan ishlov berish". Pastki ekstremitalarga shikast yetkazadigan ba'zi o'quvchilar kiyimni nam issiqlik bilan ishlov berish uchun maxsus jihozlangan joyni talab qiladi. Ba'zida o'quvchi dazmolni ishlatib, keyin qayerga o'tkazish kerakligini tushunmaydi, matoni dazmollashda biz

tom ma'noda "issiq izlanish" ga amal qilamiz, matoning dazmollangan va dazmollanmagan joylariga qo'limizni qo'yamiz, harorat farqini sezamiz va dazmollashni davom ettiramiz.

Tikuvchilikda kiyimlarni "Dizaynlash, modellashtirish" bo'limi mavjud. Imkoniyati cheklangan o'quvchilar sekin ish tezligiga ega. O'quvchilar murakkab naqshlarni yaratishga hojat yo'q deb hisoblashadi. Aksariyat hollarda o'quvchilar mavzuni yaxshi tushunmaydilar, shuning uchun ularni zamonaviy moda jurnallaridan tayyor naqshlar bo'limi bilan tanishtirish tavsiya etiladi. Aql-idroki buzilmagan bolalar uchun biz ularga tayyor naqshlardan foydalanishni, kiyimlarni tayyorlash ketma-ketligi tavsifini mustaqil tushunishni, matolarni qayta ishlashning turli texnologiyalaridan foydalanishni o'rgatish vazifasini qo'yishimiz kerak.

Shunday qilib, tikuvchilik sohasini o'zlashtirish uchun imkoniyati cheklangan o'quvchilar jismonan sog'lom o'quvchilarga qaraganda ancha ko'p vaqt va kuch talab qiladi. Amaliy ko'nikmalar va tikuvchilik ko'nikmalarini rivojlantirishga ko'proq vaqt ajratish zarur. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning imkon darajasidan kelib chiqqan holda, ularga mos keladigan mashg'ulotlarni tanlab berish maqsadga muvofiq.

Bugungi kunda imkoniyati cheklangan shaxslarni qo'llab quvvatlash davlat darajasiga ko'tarilgan. Yurtimizda inson manfaatlarini ta'minlash maqsadida olib borilayotgan odilona siyosat va tashabbuslar barcha yurtdoshlarimizni birdek quvontirmoqda. Yaratib berilgan bu kabi imkoniyatlardan unumli foydalanib har bir yurtdoshimiz hayotda o'z maqsadlari ro'yobida yangi yutuqlarga erishmoqda

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. L.Mo'minova, Sh.Amirsaidova va boshqalar. Maxsus psixologiya -T.: Fan va texnologiyalar ,2013.
2. N.Kasimova. Tikuvchilik sohasida imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlash. «Новостиобразования: исследованиев XXI веке».Феврала , 2024
3. Bogdanova T.G. Surdopsixologiya. –M., 2002.
4. Raxmonova V.S. Defektologiya va logopediya asoslari. Toshkent-199 ly.
5. Magzumov P.T. va boshqalar. O'quvchilarni mehnatga va kasb tanlashga tayyorlash. – T.: O'qituvchi, 1991. – 206 b.
6. P.Po'latova, L.Nurmuxamedova, Sh. Amirsaidova. Maxsus pedagogika -T.: Fan va texnologiyalar, 2014.